

Stootvogeltellingen in Nederland in de winter 1980/81

Dick Jonkers, Jacqueline van Leeuwen, Gerard Müskens, Johan Thissen & Dick Visser

Inleiding

Afgelopen winter is de getelde oppervlakte aanzienlijk uitgebreid tot meer dan 14.000 km². In februari 1980 werd nog maar 7.345 km² geteld en niet 3.345 km² zoals door een fout in tabel 1 van ons vorige verslag staat (Van den Bergh-van Leeuwen e.a. 1980).

De getelde oppervlakte is dus verdubbeld. De uitbreiding kwam voornamelijk tot stand in het noorden en zuidwesten van ons land (Groningen, Friesland en Zeeland). Groningen was in de winter 1979/80 wel geteld, maar de gegevens werden niet op tijd ingezonden. Het resultaat van deze telling is inmiddels wel gepubliceerd (Dirksen e.a. 1981). De uitbreiding in Noord- en Zuidwest-Nederland wordt vooral weerspiegeld door een toename van het totaal aantal getelde Blauwe Kiekendieven, Torenvalken, Sperwers en Slechtvalken. Omdat de Buizerd in Noord- en West-Nederland relatief schaars is, nam het totale aantal van deze soort slechts weinig toe.

De toename van het aantal Torenvalken is niet alleen een gevolg van uitbreiding van het getelde gebied, maar is zeker ook te danken aan de goede muizenstand van afgelopen winter. In de Alblasserwaard heerste zelfs een echte muizenplaag (Jonkers 1981).

De landelijke stootvogeltelling is inmiddels als B-project door SOVON/COV geadopteerd. Een consequentie hiervan is, dat toekomstige tellingen moeten geschieden op basis van atlasblokken.

Data, weer en telmethoden

Zowel in december als in februari werd meer dan 95% van de totale oppervlakte in de vastgestelde telperiodes van 6-14 december en 7-15 februari geteld.

Het weer in de maand december was zacht en gemiddeld te nat. De eerste 2 dagen van de telperiode viel er veel neerslag (regen en sneeuw) en er stond toen een harde noordenwind. In de loop van de daarop volgende dagen liep de temperatuur op tot boven normaal.

In het tweede weekeinde van de telperiode

was het opnieuw regenachtig met een krachtige wind. De telomstandigheden waren dus tamelijk slecht. Tijdens de telperiode in februari was het temperatuursverloop andersom. Toen daalde de temperatuur van boven normaal tot onder het vriespunt met in de nacht van 9 op 10 februari een noordwesterstorm met regen, sneeuw en hagelbuien. In de beide weekeinden waren de telomstandigheden in deze telperiode beter dan in december. Het weer in de winter als geheel kan gekarakteriseerd worden als normaal.

Verreweg de meeste gebieden werden geteld

Buizerd (links) en Havik op voederplaats bij Odorhelul-Seculesc, Karpaten.

Foto: dr. Joséf Szabó.

Fig.1
DE GETELDE GEBIEDEN BIJ DE
STOOTVOGELTELLING
december 1980

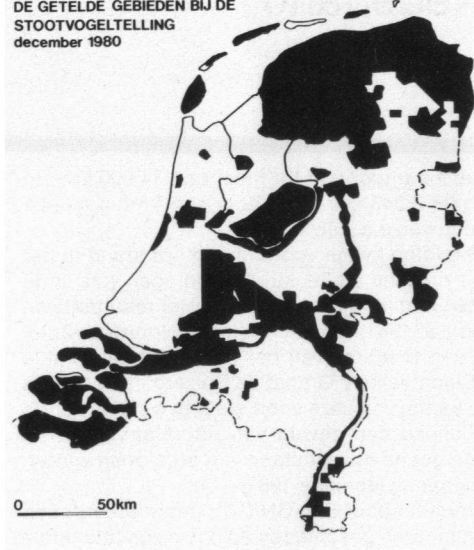
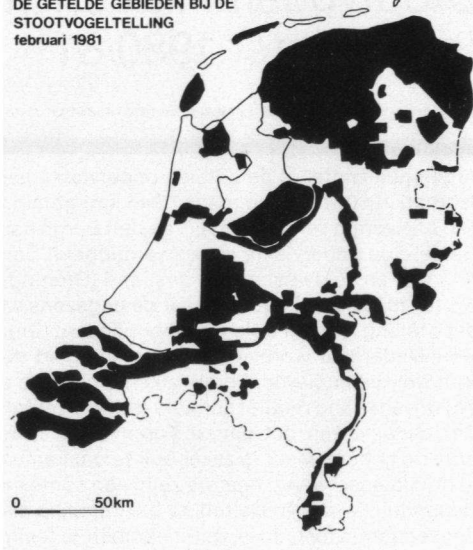

Fig.2
DE GETELDE GEBIEDEN BIJ DE
STOOTVOGELTELLING
februari 1981

volgens de instructies van de werkgroep; er werd althans zelden gemeld dat men hiervan afgeweken was. Zie voor een samenvatting van de belangrijkste instructies het vorige verslag (Van de Bergh-van Leeuwen e.a. 1980). Nogmaals moet benadrukt worden, dat aan de aantallen niet te veel betekenis moet worden toegekend. De waarnemingskans verschilt per soort, landschapstype, weersgesteldheid en telploeg.

Het zal duidelijk zijn, dat de trefkans in open gebieden heel wat hoger is dan in de coulissenlandschappen van bijvoorbeeld Twente, de Achterhoek en Zuid-Limburg, waar de waarnemingskans voor sommige soorten wel eens onder de 50% zou kunnen liggen.

Buizerd

Ondanks een verdubbeling van de getelde oppervlakte is het aantal waargenomen Buizerden slechts weinig hoger dan vorige winter. Dit komt doordat de grote nieuwe telgebieden (Friesland, Groningen en Zeeland) tamelijk marginale overwinteringsgebieden voor Buizerden zijn met in het algemeen minder dan 1 exemplaar per 500 ha getelde oppervlakte (Van de Bergh-van Leeuwen e.a. 1980). Vergelijken we de resultaten van deze winter en voorgaande winter getelde gebieden dan blijkt het aantal overwinteraars ongeveer op het zelfde niveau te liggen, met uitzondering van de provincie Utrecht en het oosten van de Achterhoek, waar duidelijk minder Buizerden werden gezien.

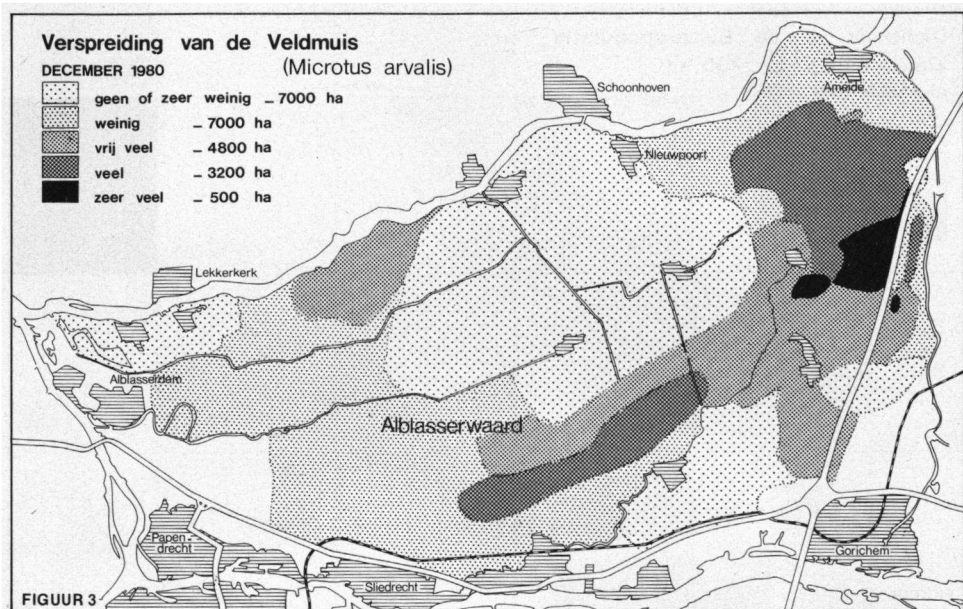
In de provincie Groningen, welke bijna geheel werd geteld, is geen verschil in dichtheid geconstateerd tussen februari 1980 en februari

1981 (0,083 ex./100 ha). De zeer open gebieden, zoals de Veenkoloniën en de streek ten noorden van de lijn Groningen-Delfzijl, worden vrijwel gemeden door Buizerden (Dirksen e.a. 1981). In Friesland een zelfde beeld: het gros der Buizerden bevindt zich in de zuid-oostelijke helft van de provincie met onder andere De Wouden. In het open, laaggelegen kleiweidegebied (De Greidhoek) ontbreekt de soort zelfs geheel (med. P. Zumkehr).

De dichtheid in Zeeland (0,03 tot 0,04 ex./100 ha) is nog lager dan die van Friesland en Groningen.

De dichtheden van de december- en de februari-telling lopen voor de meeste gebieden slechts weinig uiteen; in het algemeen valt het cijfer voor februari iets hoger uit dan dat van december, namelijk voor het totale gebied 0,25 tegen 0,24 exemplaar per 100 ha. Worden wel grote verschillen in de dichtheid gevonden, dan betreft het vrijwel zonder uitzondering getelde gebieden, die kleiner zijn dan 3000 ha. Dit is een argument om grote, aaneengesloten gebieden te tellen.

De al verwachte veldmuizenstop heeft zich inderdaad voorgedaan. De voornaamste muizenplagen werden gemeld uit de Alblasserwaard en uit Zuidelijk Flevoland. Ten tijde van de stootvogeltellingen was de veldmuizenstand in de meeste gebieden alweer gedaald. In delen van de Alblasserwaard was echter nog een duidelijk verband te constateren tussen een veldmuizenplaag en het talrijk voorkomen van Buizerden. In het grootste deel van de polder, waar geen plaag heerste, zaten weinig Buizerden overeenkomstig het normale winterbeeld. Echter in het plaaggebied in het noordoosten tussen Ameide en Hoornaar werden buizerdconcentraties

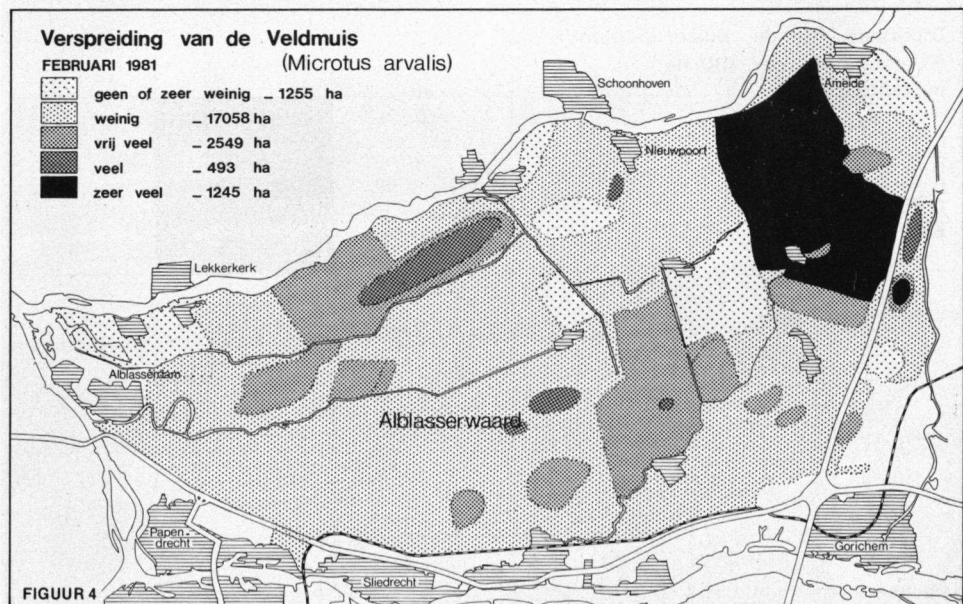
traties vastgesteld van meer dan 2 exemplaren per 100 ha (fig 3,4,5 en 6).

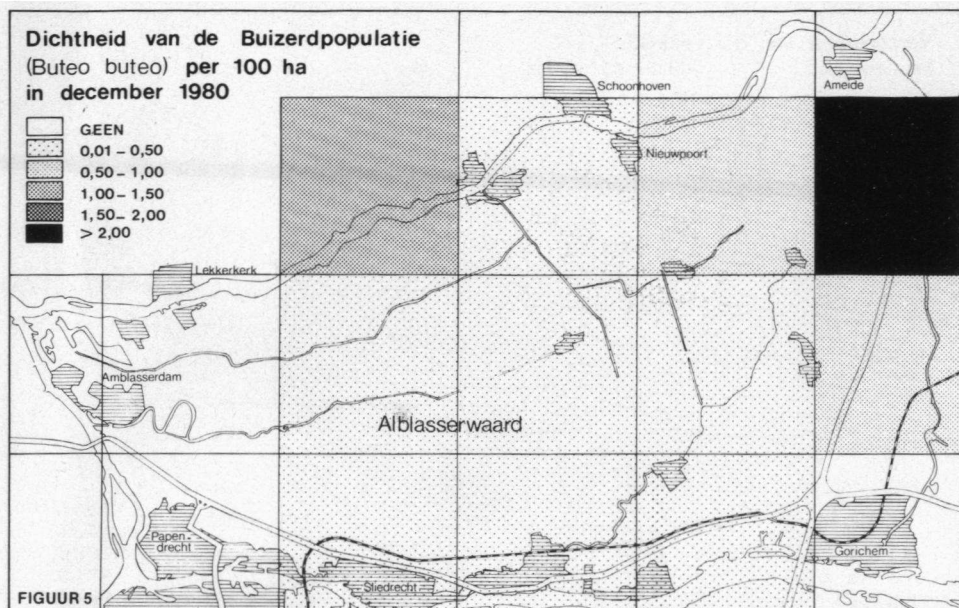
Eveneens naar verhouding grote aantallen Buizerden werden geteld op het Eiland van Dordrecht, in de Vijfheerenlanden en rond Culemborg. De dichtheden varieerden hier van 0,34 tot 0,94 exemplaar per 100 ha, terwijl normaal de dichtheden in deze gebieden beneden de 0,20 exemplaar per 100 ha liggen.

De kroon wordt echter gespannen door de graslanden tussen Duiven en Giesbeek in het westen van de Lijmers. Hier werden in de-

cember op 1000 ha 102 Buizerden geteld! De Lijmers is hierdoor absolute koploper met 1,75 (december) en 1,86 (februari) exemplaar per 100 ha.

Of dergelijke gebieden met een hoge muizenstand nu extra Buizerden aantrekken boven het normale Nederlandse wintercontingent of dat ze Buizerden uit aangrenzende streken 'aanzuigen' is niet duidelijk, maar mogelijk bestaat er een verband met de tegenvallende aantallen Buizerden in de provincie Utrecht en het oosten van de Achterhoek.

Ruigpootbuizerd

Het waargenomen aantal Ruigpootbuizerden, den, 62 in december en 52 in februari, is weer karakteristiek voor een zachte winter. Vergelijkbare aantallen werden voorgaande winter gezien.

Een globale indeling van Nederland in vier landschapstypen levert de volgende dichtheden over de vijf tot dusver gehouden landelijke stootvogeltellingen op:

1) Waddengebied & Duinstreek

0,034 ex./100 ha

2) IJsselmeerpolders

0,019 "

3) open polderland in West- en Noord-Nederland

-akkerland

0,003 "

-grasland

0,002 "

4) halfopen landschappen in Oost- en Zuid-Nederland

-veen en klei

0,004 "

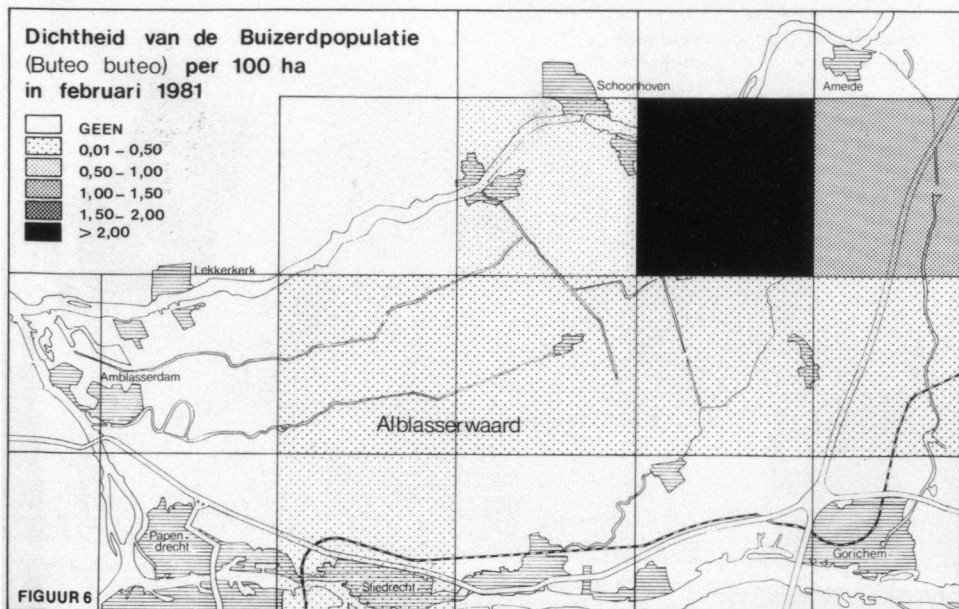
-zand

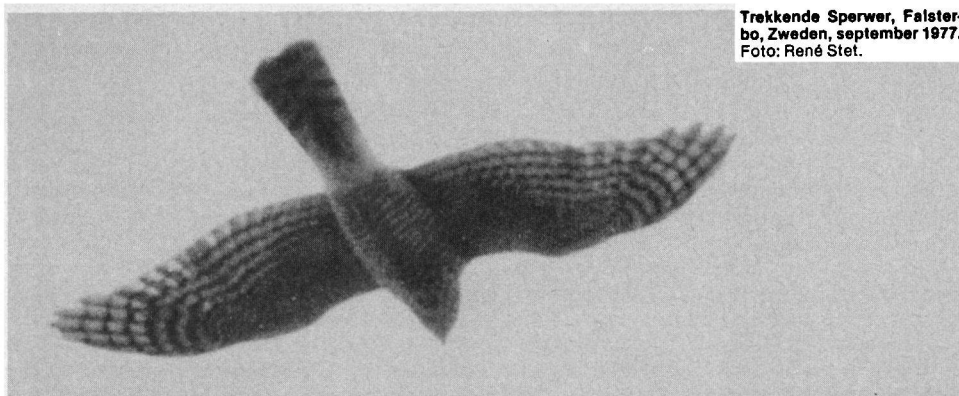
0,002 "

Sperwer

Evenals in de voorgaande winters werden ook nu in vrijwel alle gebieden Sperwers waargenomen.

Voor het gehele getelde gebied was de dicht-

Trekkende Sperwer, Falsterbo, Zweden, september 1977.
Foto: René Stet.

heid in december 0,032 exemplaar per 100 ha en in februari 0,027 exemplaar per 100 ha. Deze dichtheden wijken nauwelijks af van de winter 1979/80 (resp. 0,030 en 0,031 ex./100 ha).

Met uitzondering van het Waddengebied verschilden de dichtheden van december en februari erg weinig. Ook het verspreidingspatroon is overeenkomstig met dat van vorige winter. De dichtheid was verreweg het laagst in Flevoland en omgeving, waar slechts 1 exemplaar per 22000 ha werd gezien. In Friesland, Groningen en Zuidwest-Nederland, ook open gebieden, werd ongeveer 1 exemplaar per 5500 ha waargenomen. In de halfopen gebieden van Nederland, met name Oost-Nederland, het rivierengebied, Utrecht, Midden-Brabant en Zuid-Limburg werd 1 exemplaar per 1600 ha geteld gebied gezien. Zoals reeds vermeld wijkt het Waddengebied enigszins af. Hier was de dichtheid in december 1 exemplaar per 1500 ha en in februari slechts 1 exemplaar per 2700 ha. Dit verschil kan veroorzaakt zijn doordat Vlieland in februari niet geteld is. In december werden er op dit eiland relatief veel Sperwers (8 ex.) waargenomen. Laat men Vlieland buiten beschouwing, dan bedraagt de dichtheid voor het Waddengebied in december 1 exemplaar per 2000 ha. Hiermee blijft het Waddengebied toch tamelijk rijk aan Sperwers in de winter.

In Noord-Holland is de dichtheid enigszins hoger dan men zou verwachten voor een open gebied. Dit wordt veroorzaakt door de hoge aantallen Sperwers in de duingebieden en de directe omgeving daarvan (1 ex. per 1000 ha). In de echte open gebieden van Noord-Holland worden daarentegen nauwelijks Sperwers gezien (1 ex. per 6000 ha).

Ook de verdeling van de op geslacht gedetermineerde Sperwers is vrijwel gelijk aan de vorige winter. In december werden er 33% mannetjes ($n=260$) en in februari 30% ($n=244$) vastgesteld. Opvallend is dat de geslachtsverhouding in Oost-Nederland precies 1:1 ($n=70$) is voor zowel december als februari.

Havik

De Havik werd in veel minder gebieden gezien dan de Sperwer.

In het Waddengebied, Friesland, Groningen, Flevopolders, Noord-Holland, Zuidwest-Nederland en Midden-Brabant werden zowel in december als in februari nauwelijks Haviken gezien (minder dan 1 ex. per 25000 ha). De hoogste dichtheden werden vastgesteld in Oost-Nederland en Zuid-Limburg, waar ongeveer 1 exemplaar per 2700 ha werd waargenomen. In het rivierengebied en Utrecht was dit ongeveer 1 exemplaar per 12000 ha.

Uit deze getallen blijkt wederom duidelijk, dat de Haviken vooral in de bosrijke streken (de broedgebieden dus) worden gezien. Het zullen dan ook naar alle waarschijnlijkheid de in deze streken broedende individuen zijn. De geringere dichtheid in het rivierengebied en Utrecht wordt veroorzaakt doordat grote delen van deze gebieden ongeschikt zijn als broedgebied. Opvallend is verder dat in Midden-Brabant evenals vorige winter geen Haviken werden gezien. Dit potentieel geschikt broedgebied herbergt nog steeds weinig Haviken.

Zeearend

In tegenstelling tot voorafgaande winters lag nu het zwaartepunt van de waarnemingen van Zeearenden niet in Zuidelijk Flevoland. Het is mogelijk, dat dit een gevolg is van de voortschrijdende ontginning aldaar. In december verbleven 1 of 2 Zeearenden in Noord-Holland (Alkmaardermeer en IJsselmeerkust bij Hoorn). De meeste exemplaren waren aanwezig in februari en begin maart: 3 langs de grote rivieren (IJssel, Waal), 1 in Zuidwest-Nederland (Biesbosch, Hoekse Waard) en 1 tot 2 in Zuidelijk Flevoland (Oostvaardersplassen); in totaal dus 5 tot 6. Alle overwinterende Zeearenden waren onvolwassen.

Dat het niet meevalt arenden in het veld juist te determineren, blijkt wel uit het feit, dat een Zeearend langs de IJssel geruime tijd door meerdere waarnemers voor een Steenarend gehouden werd (Ter Haar 1981).

Bruine Kiekendief

Met 10 exemplaren in december en 21 exemplaren in februari verschillen de aantallen waargenomen Bruine Kiekendieven nauwelijks van andere jaren. In Zuidelijk Flevoland was er een groot verschil tussen de twee

Tijdens beide tellingen verrassend hoger aantallen van de Blauwe Kiekendief.

Foto: J.B.H. Stock.

nu gehouden tellingen. In een zo uitgestrekt gebied met zijn vele rietwildernissen kunnen tijdens de eerste telling gemakkelijk Bruine Kiekendieven over het hoofd gezien zijn. Exemplaren die een prooi zitten te kroppen worden altijd gemist. De mogelijkheid, dat we hier te maken hebben met terugkerende of doortrekkende exemplaren is vrijwel uitgesloten. De hoofdmacht overwintert in Afrika en de voorjaarsstrek over Zuid-Europa begint vanaf de eerste weken van maart (Cramp e.a. 1980).

Naast Zuidelijk Flevoland is naar Nederlandse begrippen de omgeving van het Haringvliet een belangrijk overwinteringsgebied voor Bruine Kiekendieven. Bij de december-telling werden 2 exemplaren op Goeree-Overflakkee waargenomen en op 8 december verbleven 7 exemplaren op de Beninger en Korndijkse Slikken (A. van den Berg & J. van der Neut). Op grond van de tot nu toe onderzochte oppervlakte lijkt een schatting van maximaal 50 overwinterende exemplaren voor het hele land verantwoord.

In december waren van 7 exemplaren, waarvan een aantekening over het kleed werd gemaakt, 2 adulte mannetjes. In februari was dit er 1 op 11 exemplaren.

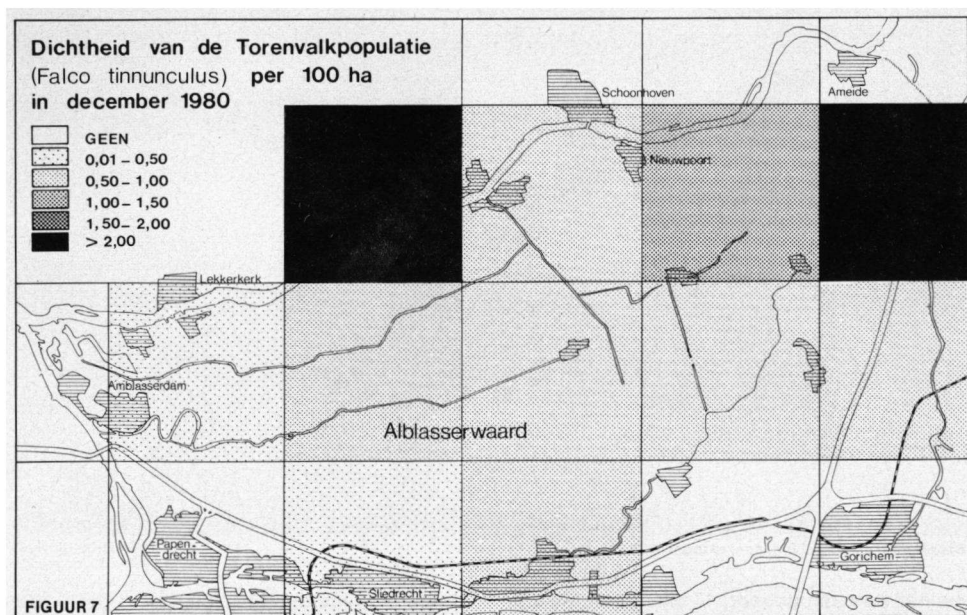
Blauwe Kiekendief

Deze keer werden tijdens beide tellingen verrassend hoger aantallen Blauwe Kiekendieven waargenomen. Behalve de Flevopolders leverden de provincies Groningen, Friesland en Zeeland een grote bijdrage. In Groningen vormen de kustgebieden met de Lauwersmeer en het Eemshavengebied de favoriete gebieden (Dirksen e.a. 1981). In Friesland komt de Blauwe Kiekendief vrij geconcentreerd voor langs de IJsselmeerkust; op de Makkummeer Noordwaard is een slaapplek. Verder komt de soort verspreid voor in het merengebied en langs de kwelders (med. P.

Zumkehr). Evenals hier blijkt ook op tal van andere plaatsen hoe belangrijk de landschapsstructuur is voor overwinterende Blauwe Kiekendieven. Op Goeree-Overflakkee, dat slechts een kwart groter is dan de Wieringermeer, werden in februari 18 exemplaren gezien tegen in de Wieringermeer 8 exemplaren.

De dichtheid over de gehele getelde oppervlakte bedroeg in december 0,031 exemplaren per 100 ha en in februari 0,024 exemplaren per 100 ha. Per gebied kunnen de verschillen tussen december en februari aanzienlijk zijn. Aanleiding voor de grote afname in het Waddengebied vormden de extreem hoge waterstand in de Lauwersmeer en de vorst, waardoor de voedselsituatie aldaar was verslechterd (Dirksen e.a. 1981). Ook elders in het noorden liepen de aantallen terug. Dit resulteerde niet in een toename in Flevopolders. Daar liep het aantal eveneens terug, al kunnen telfouten hiervan de oorzaak zijn. De verdwenen exemplaren zijn mogelijk gedeeltelijk naar Zeeland uitgeweken, waar in februari wat meer Blauwe Kiekendieven waren. Vermoedelijk zijn er verder nog exemplaren verder naar het zuiden getrokken.

Over het hele land bedroeg het percentage adulte mannetjes in december 19% en in februari 16% van het totaal aantal gesexede exemplaren. Voor enkele belangrijke telgebieden was dit als volgt: Lauwersmeer 11 en 0%, rest van Groningen 27 en 9%, Friesland 31 en 30% en Flevopolders e.o. 23 en 11%. Dat er in Drenthe een hoog percentage adulte mannetjes voorkomt, is geen uitzondering. In december waren dit 7 mannetjes op 15 exemplaren en in februari 4 mannetjes op 8 exemplaren. Ook Noordwest-Brabant zat hoog met 4 mannetjes op 12 exemplaren en 3 op 4 exemplaren. Het hele beeld in de periode december-februari wijst er op, dat relatief meer

mannetjes verder naar het zuiden zijn getrokken.

Slechtvalk

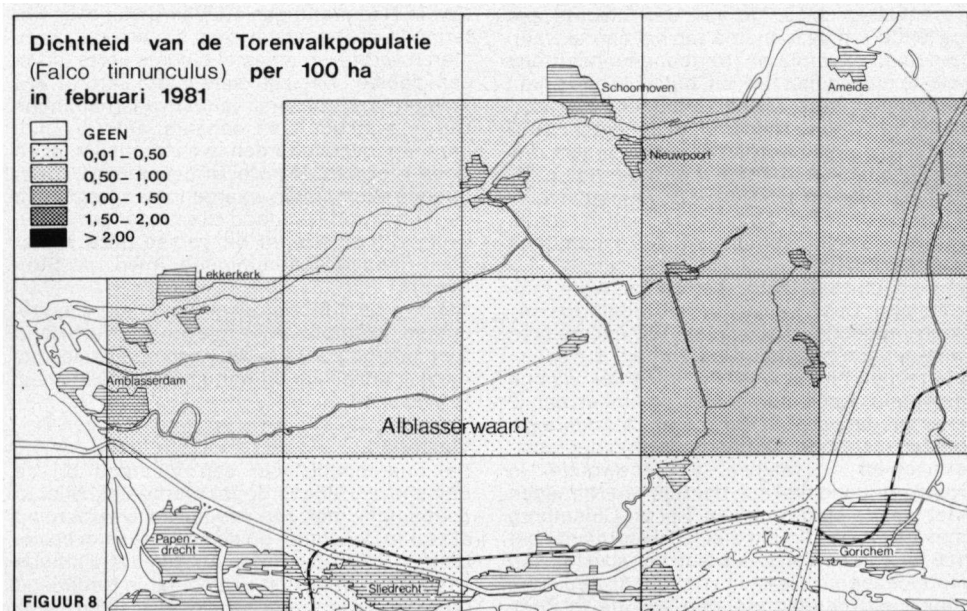
Zowel in december als in februari werden bij de telling 12 Slechtvalken waargenomen. Waarnemingen buiten de tellingen duiden op nog minstens 4 andere exemplaren. Mogelijk overwinterden in iedere noordelijke en westelijke provincie en in de Flevopolders 2 tot 4 Slechtvalken; dit komt neer op 20 tot 30 exemplaren voor geheel Nederland.

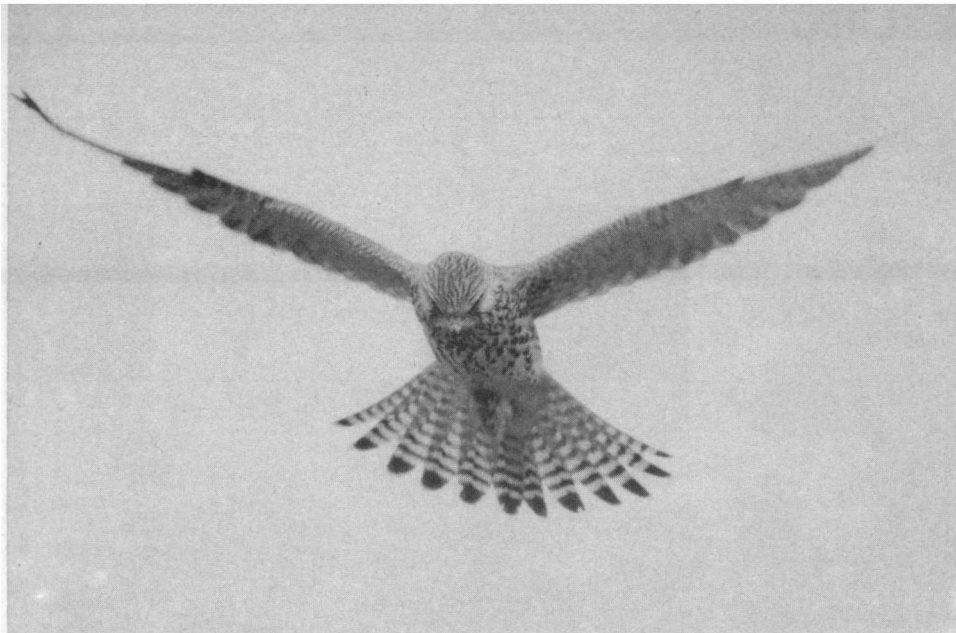
Een moeilijkheid bij het tellen van Slechtval-

ken ligt in het feit, dat ook overwinterende exemplaren zich over grote afstanden verplaatsen. Zo maken Slechtvalken vanuit het Lauwersmeer soms uitstapjes heen en weer naar de stad Groningen, een afstand van ongeveer 25 km (Dirksen e.a. 1981).

Smelleken

Vergeleken met vorig jaar waren er nu in december meer Smellekens aanwezig. In februari echter was het aantal 53 exemplaren en dat is ten opzichte van februari 1980 laag. Toen werden er in een gebied, dat de helft

Biddende Torenvalk, IJmuiden, oktober 1978.

Foto: Piet Munsterman.

kleiner was dan dit jaar, 47 exemplaren waargenomen. Zeeland bleek relatief veel Smellekens te herbergen: in december 11 en in februari 22.

Torenvalk

Ten opzichte van de telling van vorig seizoen is het aantal waargenomen Torenvalken flink gestegen, met in december 2189 exemplaren tegenover 616 exemplaren in december 1979 en in februari 2285 exemplaren tegenover 863 vorig jaar. Nu zijn er veel meer gebieden geteld dan vorig jaar. Bovendien zijn veel van de voor het eerst getelde gebieden, onder andere in Friesland en Groningen, relatief rijk aan Torenvalken. Maar dit verklaart slechts een gedeelte van de toename van het aantal waargenomen exemplaren. De toename heeft ook veel te maken met het feit, dat 1980 een prima muizenjaar was. Twee gebieden als voorbeeld van sterke toename: in december 1979 en februari 1980 werden er in De Lijmers respectievelijk 7 en 3 Torenvalken geteld, in december 1980 en februari 1981 respectievelijk 41 en 79; in de Flevopolders werden in februari 1980 136 en in februari 1981 279 exemplaren waargenomen.

In de Alblasserwaard heerste een ware muisplaaag. Daar werden in het afgelopen seizoen respectievelijk 177 en 162 exemplaren waargenomen, zodat de dichtheid 0,7 exemplaren per 100 ha was. Per atlasblok was de dichtheid soms nog hoger, tot meer dan 2 exemplaren per 100 ha (fig. 7 en 8). Andere gebieden met hoge dichtheden waren het recreatiegebied in aanleg Spaarnewoude in Noord-Holland met 1,2, het Rijk van Nijmegen met 0,5, de omgeving van Tiel en Culemborg met 0,4 en De Lijmers met 0,6 exemplaren per 100 ha. Dat de Torenvalk zich behalve in open landschappen, ook in halfopen gebieden thuisvoelt, kunnen we zien aan de in Zuid-

Limburg vastgestelde dichtheid van 0,4 exemplaren per 100 ha.

In december werden 361 mannetjes tegen 350 vrouwtjes herkend; in februari waren dat 346 mannetjes en 382 vrouwtjes.

Steenarend

Een juveniele Steenarend hield zich van 10 tot 24 november bij Lelystad op. Waarschijnlijk het zelfde exemplaar verbleef vervolgens tot 15 april in de bosaanplant de Horsterwold in Zuidelijk Flevoland (De Heer 1981).

Rode Wouw

De Rode Wouw wordt steeds meer ook 's winters in Nederland gezien. Van echte overwintering is echter veelal geen sprake; de exemplaren verblijven meestal slechts korte tijd in een gebied. Het zijn eerder erg late of erg vroege doortrekkers; januari-waarnemingen zijn nog steeds zeer schaars. Ook in Zuid-Limburg overwinterden waarschijnlijk geen Rode Wouwen. Hoewel in december 2 pleisterende exemplaren waargenomen werden en begin februari een dood exemplaar gevonden werd, zijn er ook uit dit gebied deze winter geen januari-waarnemingen (med. J. Stofels).

Behalve de 4 bij de decembertelling waargenomen exemplaren verbleven in Nederland toen ook nog 2 Rode Wouwen op enkele kilometers van elkaar bij Aalten (29-12-1980, med. H. Wessels).

Visarend

De waarneming van een Visarend bij de Eemshaven tijdens de februaritelling wijst in combinatie met een mogelijke waarneming aldaar in december op een geval van overwintering. Ook in de winter 1979/80 overwinterde er waarschijnlijk een exemplaar in Nederland (Van den Bergh-van Leeuwen e.a. 1980). Glutz

gels opzettelijk is gedood. Illegaal opgezette vogels zijn hier nog niet eens onder begrepen.

Van de in de periode 1976-1979 door het CDI onderzochte stootvogels en uilen was 14% opzettelijk gedood. Over de eerste helft van 1980 was dit percentage maar liefst 51%, voornamelijk door toename van afschot en vergiftiging (Anonymus 1981).

Medewerkers

Ten slotte dank aan de werkgroepen, die hebben meegedaan aan de tellingen van afgelopen winter: de Vogelwerkgroepen Arnhem, West-Brabant, Goeree-Overflakkee, Grote Rivieren, Niedorp, het Gooi e.o., Wageningen, Eibergen, Spaubeek-Schinnen, Noordwest-Veluwe, de Noordwesthoek, Rijk van Nijmegen e.o., Wieringen en Wieringermeer, Zuid-oost-Achterhoek en Haarlem; de Vogelwachters Utrecht, Culemborg, Zaanstreek, De Steltkluut en Borculo; Vogelstudiegroep van het Natuurhistorisch Genootschap; ACJN Akersloot; Werkgroep Stootvogeltellingen van de Werkgroep Avifauna Groningen; Werkgroep Avifauna Drenthe; Werkgroep voor Vogel- en Natuurbescherming in Midden-Brabant; Fryske Foriening foar Fjildbiology; Natuurvereniging 'Ken en Geniet' en NJN Tiel en tevens aan de volgende personen, die buiten werkgroepverband als contactpersoon voor een deelgebied zijn opgetreden: G. Gerritsen, A. Hottinga, G. Ouweneel, D. Vlugt, N. van de Ham, C. Smit, J. Buker, J. Verhoeven, B. Spaans, W. Jongejan, H. van de Brugge, J. Philippona, F. Zwart, H. Meek, R. Teixeira, P. Meininger, G. den Uil, D. van Smeerdijk, W. Schulte, P. Opdam, J. Bekhuis, L. Hassing, R. Meijer, H. Gebuis, D. Meijer, W. Gerritse, L. van den Bergh en W. Engelsman met excuses voor eventuele vergeten personen en werkgroepen.

In de winter 1981/82 zal nog maar één periode worden geteld; dit is de gehele maand januari met als uitdrukkelijke voorkeursperiode 9 t/m 17 januari. Groepen, die hieraan nog mee willen doen, worden verzocht zich zo spoedig mogelijk op te geven bij het onderstaand adres; daar kan ook verdere informatie verkregen worden. Dit geldt ook voor de groepen, die al eens meegedaan hebben.

■ Landelijke Werkgroep Stootvogeltellingen,
p/a Johan Thissen, Spoorlaan 22, 6562 AN Groesbeek.

LITTERATUUR:

- Anonymus (1981): Zwartboek roofvogelsterfte. Vogelbescherming, Zeist.
Bergh-van Leeuwen, J. van den, D. Jonkers, G. Müskens, J. Thissen & D. Visser (1980): Stootvogeltellingen in Nederland in de winter 1979/80. Vogeljaar 28 (5): 228-236.
Cramp, S., K. Simmons e.a. (1980): Handbook of the birds of Europe, the Middle East and North Africa. Volume II; Hawks to bustards. Oxford.
Dirksen, S.J., J. Doevendans, K. van Dijk, R. Lanjouw & B. Voslamber (1981): Verspreiding en aantallen roofvogels in de provincie Groningen in de winter 1979-80 en 1980-81. Grauwe Gors 9 (2), 25 pp.
Glutz von Blotzheim, U.N., K.M. Bauer & E. Bezzel (1971): Handbuch der Vögel Mitteleuropas. Band IV; Falconiformes. Frankfurt.
Haar, G.J. ter (1981): De Zeearend bij Fortmond. Tureluur 2: 2-4.
Heer, P. de (1981): Over leeftijd van Zeearend in Flevoland in de winter 1980/81. Dutch Birding 3 (2): 46-47.
Jonkers, D.A. (1981): Opnieuw veldmuizenplaag in de Alblasserwaard. Boerderij 66 (25): 46-47.
Kok, A.H. & J.M.P. Ummels (1981): Bulzerd-sterfte ten gevolge van vergiftiging bij Bemelen. Het Vogeljaar 29(3): 150-152.
Stoffels, J. (1981): Sterfte van Bulzerd (*Buteo buteo*) bij Bemelen. Natuurhistorisch Maandblad 70 (5): 84-85.

Appendix. Lijst van de getelde gebieden.

		dec.	febr.
Waddengebied	Texel	x	x
	Vlieland	x	
	Terschelling	x	x
	Schiermonnikoog	x	
Friesland & NW-Overijssel	Lauwersmeer	x	x
	Friesland	x	x
	omg. Giethoorn		x
	omg. Steenwijk	x	x
Groningen	Groningen	x	x
Oost-Nederland	Drenthe	x	x
	Weitemanslanden	x	x
	omg. Denekamp	x	x
	transect Zuidoost-Achterhoek	x	x
	omg. Borculo	x	x
Flevopolders e.o.	omg. Eibergen	x	x
	omg. Losser	x	x
	Flevopolders	x	x
	randmeerpolders	x	x
Rivierengebied	omg. Kraggenburg	x	
	Vorchten/Veessen	x	x
	omg. Culemborg	x	x
	omg. Tiel	x	
	Over-Betuwe	x	x
	omg. Rheden	x	x
	Neder-Betuwe	x	x
	zuidelijke Gelderse Vallei	x	x
	Lijmers	x	x
	riivertelgebied VWG Grote Rivieren	x	x
Utrecht	Rijk van Nijmegen e.o.	x	x
	Mastenbroek	x	x
	omg. Wijhe	x	x
	omg. Hattem	x	x
Noord-Holland	Utrecht	x	x
	Berger- en Egmondermeer	x	x
	Alkmaardermeer	x	
	Waterland	x	x
	polder Het Grootslag	x	x
	omg. Niedorp	x	x
	duinen bij Haarlem	x	x
	Spaarnwouderbos & Sloterdijk	x	x
	Wieringermeer	x	x
	Velserbroekpolder		x
ZW-Nederland	Zaanstreek	x	x
	Zeeland	x	x
	Alblasserwaard	x	x
	Vijfherenlanden	x	x
	Goeree-Overflakkee	x	x
	Cromstrijen	x	x
	NW-Brabant	x	x
	Eiland van Dordrecht	x	x
	omg. Hoogerheide	x	
	Biesbosch	x	x
Midden-Brabant & Zuid-Limburg	omg. Dongen	x	x
	Midden-Brabant	x	x
	Zuid-Limburg	x	x
		x	x